

ต้นแบบ"กลอนสุนทรภู่"

ต้นแบบ"กลอนสุนทรภู่" มาจาก"กลอนอ่าน"ตำนานปราสาทพิมาย "(จังหวัดนครราชสีมา)

สมัยกรุงธนบุรีปรับปรุงและตัดตอนจากหนังสือการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องอิทธิพลกลอนอ่าน

ในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ โดย ทิพวัน บุญวีระ กองวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๕๔๑

ปาจิตกumarกลอนอ่าน (ต้นฉบับตัวเขียน เล่ม ๒ ถึง ๕) เป็นวรรณกรรมตำนานปราสาทพิมาย

แต่งขึ้นระหว่างสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยกรุงธนบุรี เนื่องจากผู้แต่งระบุวัน เดือน ปี ที่แต่ง และวันที่เขียน

ลงสมุดแล้วเสร็จบริบูรณ์ว่า "แต่งแล้ว เดือนเก้า ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมาน เขียนแล้ว เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ปีชวด

ฉกศก สักราช ๒๓๑๖ วาษา ปริญญา นานิถิตา" ต่อด้วยคำอธิบายของผู้แต่งซึ่งไม่ปรากฏนาม ศักราชที่

ปรากฏในต้นฉบับ ยืนยันได้ว่า ต้นฉบับสมุดไทย 4 เล่มนี้มีอยู่แล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๑๖ ในสมัยกรุงธนบุรี

และมีอยู่แล้วก่อนการแต่งนิทานคำกลอนเรื่องใดๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

กลอนอ่านเรื่องปาจิตกุมารนี้มีเค้าโครงเรื่องจากนิทานปญญาชาดก เป็นฉบับรวมของนิทานคำกลอน

เป็นต้นว่าจันทโครบ, สุวรรณเศียร, นิทานสุภาชิต "หัวล้านนอกครุ", และเรื่องอื่นที่สันนิษฐานไม่ได้

เนื่องจากมีแต่ตอนเริ่มเรื่องแล้วต้นฉบับขาดหายไป

ชุมชนคนโคราช-พิมายอยู่วังหลัง ปากคลองบางกอกน้อย ต้นฉบับสมุดไทยกลอนอ่านชุดนี้ได้เข้ามา

ยังกรุงธนบุรีเพราะการย้ายถิ่นฐานจากหัวเมืองเข้ามา ณ กรุง
ด้วยการย้ายถิ่นฐานคือการเคลื่อนที่ของวัฒนธรรม

การโยกย้ายถ่ายเทคนครั้งใหญ่จากนครราชสีมาเข้ามายังกรุงธนบุรี ตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คราวประดิษฐานพระราชวงศ์ขึ้นใหม่นั้น ทรงสถาปนาพระราชวงศ์ให้มี

อิสริยยศดีสูงขึ้น เหตุการณ์นี้พิจารณาว่าเป็นการย้ายถิ่นฐานครอบครัวจากนครราชสีมาเข้ามายังกรุงธนบุรี

ทำให้มีการตั้งชุมชนย่านฝั่งธนบุรีขึ้นใหม่ ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ พระยาสุรียอภัย พระราชันต์ดาผู้ใหญ่ เป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า

กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ ครั้นภายหลังเห็นวายุศคดียังไม่สมควรแก่ความชอบที่มีมาก จึงโปรดให้เลื่อนขึ้น

เป็น กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข ฝ่ายหลัง รับพระราชบัญชาตั้งวังอยู่ที่สวนลั่นจี่ ในเมืองฝางตะวันตก

ริมคลองบางกอกน้อย ดำรัสให้ข้าหลวงไปหาพระอภัยสุรียาราชันต์ดา ลงมาแต่เมืองนครราชสีมา โปรดฯตั้ง

เป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงธิดานุเคราะห์ ให้เสด็จอยู่ ณ วังเก่าเจ้าตาก ตำแหน่งกรม

พระราชวังบวรสถานพิมุขนี้ คนทั่วไปเรียกว่า "วังหลัง" เหตุที่ตั้งวังบริเวณสวนลั่นจี่ จึงมีชื่อเรียกวังของท่านว่า

"วังสวนลั่นจี่" วังสวนลั่นจี่มีความสำคัญในฐานะเป็นที่ประทับของเจ้านายคนสำคัญผู้มีบุญบารมีดังกล่าวใน

พงศาวดารข้างต้น จึงเป็นเรื่องแน่นอนว่าบริเวณวังของท่านต้องเป็นที่อาศัยของครอบครัวข้าราชการบริพาร และ

คงมีบ้างที่ติดตามมาจากนครราชสีมา อนึ่งเจ้านายวังหลังโดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ กรมพระราชวัง

บวรสถานพิมุข นั้น ทรงสนพระทัยทางด้านอักษรศาสตร์อยู่มาก พระกรณียกิจด้านวรรณกรรมที่สำคัญคือ

เป็นแม่กองอำนวยการแปลพงศาวดารจีนเรื่องไซ่ฮั่น ในรัชกาลที่ ๑

สุนทรภู่ได้นิทานต้นแบบจาก"กลอนอ่าน"

สุนทรภู่เติบโตในวังหลังเนื่องจากมารดาของสุนทรภู่ได้เข้าถวายตัวเป็นข้าในกรมพระราชวัง

บวรสถานพิมุข และได้เป็นแม่นมของพระองค์เจ้าหญิงจกมล พระธิดาในกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขที่

ประสูติแต่พระอัครชายา ในการนี้ได้พาสุนทรภู่มาอาศัยอยู่ด้วย

สุนทรภู่มีชีวิตอยู่ในวังหลังตั้งแต่เป็นเด็ก ในวัยเรียนได้เล่าเรียนตามสมควรแก่ฐานะที่วัดชีปะขาว

(วัดศรีสุदारาม) ริมคลองบางกอกน้อย จนถึงรุ่นหนุ่มมีความปราดเปรื่องในวิชาอักษรศาสตร์ สามารถบอก

ดอกสร้อยสักวา แต่งกลอนสุภาพิต แต่งกลอนเพลงยาว และแต่งกลอนนิทาน จากสภาพแวดล้อมในวังหลัง

ที่ท่านเจ้าของวังทรงเอาพระทัยใส่ในทางหนังสือ จนถึงเป็นแม่กองแปลพงศาวดารจีนเรื่อง "ไซฮั่น"

อาจเป็นเหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้สุนทรภู่ได้ซึมซับสิ่งดีๆ จากวรรณคดี ปลุกฝังให้รักการอ่านเป็นอุปนิสัย

การอ่านการฟังในวัยเด็ก และความเป็นนักอ่านที่สนใจเรื่องรอบๆ ตัว ทำให้สุนทรภู่อ่านมีความรอบรู้กว้างขวาง

การสั่งสมข้อมูลอันเป็นวัตถุดิบในการประพันธ์นิทานคำกลอนของสุนทรภู่จึงบังเกิดจากการรับรู้และ

ประสบการณ์ที่ได้รับเมื่ออยู่ในวังหลัง

การแต่งกลอนนิทานเรื่องพระอภัยมณีที่มีคนอ่านมากต่อมากนี้ สุนทรภู่ได้แนวคิดการสร้างตัวเอง

"พระอภัยมณี" ให้ความชำนาญเพลงปี่ เรื่องนี้สมเด็จพระยาตำราภานุภาพทรงพระนิพนธ์ไว้ใน

ตำนานหนังสือสามก๊ก ว่า

"สังเกตเห็นได้ในเรื่องพระอภัยมณีที่สุนทรภู่แต่ง ซึ่งสมมุติให้พระอภัยมณี มีวิชาชำนาญการ

เป่าปี่ก็คือเอามาแต่เดี่ยวเหลืองในเรื่องไซฮั่น ข้อนี้อ้างพิจารณาคุณค่าเพลงปี่ของเดี่ยวเหลืองเทียบกับ

คำเพลงปี่พระอภัยมณี ก็ยิ่งเห็นชัดว่าถ่ายมาจากกันเป็นแท้"

จากกรณีการสร้างตัวละครพระอภัยมณี ซึ่งให้เห็นว่าวิธีการสร้างงานของสุนทรภู่ที่ท่านได้อาศัยข้อมูล

นิทานเรื่องต่างๆ เป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นต้นของการฝึกหัดแต่ง เป็นแน่จะต้องมีเรื่องนิทาน

ต้นแบบอยู่ก่อน

การเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องปาจิตกumarกลอนอ่าน กับนิทานคำกลอนทุกเรื่องที่น่าเสนอใน

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยลำดับข้างต้น จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเด็นที่เป็นหัวข้อเรื่องได้แก่

อิทธิพลกลอนอ่านในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ นั้นเป็นสมมติฐานที่ชอบด้วยเหตุผล มิใช่เหตุบังเอิญ

เพราะการแต่งหนังสือของกวีย่อมมิใช่สิ่งที่อาจเกิดขึ้นจากความคิดฝันโดยอัตโนมัติ แต่ต้องมีการรับรู้

มีการสะสมข้อมูลไว้ในใจ แล้วจึงมากลั่นกรองถ่ายทอดเป็นผลงาน

การแต่งกลอนนิทานของสุนทรภู่ตามการศึกษาวิเคราะห์ จึงเป็นไปตามเหตุผลที่นำเสนอดังกล่าว

การแต่งกลอนนิทานเรื่องจันทโครบเป็นตัวอย่างอันดีในการใช้ข้อมูลเดิมจากกลอนอ่านทั้งเรื่อง นำมาทำเป็น

กลอนนิทานที่มีชีวิตชีวา จันทโครบกลอนอ่านได้นำเสนอเป็นเรื่องเล่า ซึ่งสุนทรภู่แต่งใหม่เป็นกลอนนิทาน

ให้ตัวละครทุกตัวมีชีวิต มีอารมณ์ มีความรู้สึก รัก โกรธ สมหวัง ผิดหวัง และแสดงความรู้สึกด้วยบทเจรจา

มีการพรรณนาความเปรียบ การพรรณนาธรรมชาติ มีการเดินทาง เป็นการเพิ่มเติมอารมณ์ และเนื้อหาแก่

วรรณกรรมที่เกิดขึ้นใหม่อย่างมากมาย

นอกจากการแปลงกลอนอ่านมาสร้างเป็นกลอนนิทานที่มีชีวิต กลอนนิทานเรื่องจันทโครบยงตีประเด็น

อันเป็นเจตนารมณ์ของเรื่องอย่างชัดเจน ว่าเป็นนิทานเพื่อสั่งสอนกุลบุตรให้ระมัดระวังในการเลือกคู่ การมี

คู่ก่อนเวลาอันสมควร (เปรียบจันทโครบเปิดผอบก่อนถึงเมือง) หรือการเลือกหญิงงามที่ปราศจากคุณสมบัติ

ไม่ได้รับการอบรมกิริยามารยาท (เปรียบนางโมราที่เกิดอยู่กลางป่า) เป็นภรรยาฉัน นางจะไม่รู้จัก

รักนวลสงวนตัว ไม่รู้จักควบคุมความรู้สึกการแสดงอารมณ์ใคร่ยอมเป็นไปตามความต้องการโดยปราศจาก

การยับยั้งชั่งใจซึ่งไม่เหมาะสม ในขณะที่ผู้อ่านวัดคุณค่าของผู้หญิงด้วยมาตรฐานอุดมคติ นางโมราจึงมีค่า

เทากับชะนีตัวหนึ่ง (ถูกสาปเป็นชะนี)

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าอิทธิพลการตั้งชื่อตัวละครเอกของสุนทรภู่ ยังอาศัยราชทินนามของบุคคล

จริง เช่น ชื่อโคบุตรสุริยา และพระอภัยมณีนั้น เชื่อว่าตั้งชื่อตามบุคคลสำคัญผู้เป็นที่เคารพนับถือ คือ

เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ กรมพระราชวังหลัง ซึ่งเดิมมีบรรดาศักดิ์ และราชทินนามว่า "พระสุริยอภัย"

กับเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศเรศบริดรินทร์ เจ้านายในพระราชวังเดิม ซึ่งเดิมมีบรรดาศักดิ์ และราชทินนามว่า

"พระอภัยสุริยา" จากชื่อทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นวิถีคิดของสุนทรภู่ในความถนัดใช้ข้อมูลใกล้เคียง

กลอนนิทาน

สุนทรภู่คงจะได้ฟังนิทานเรื่องปาจิตกุมารเป็นกลอนอ่านสู่กันฟังมาแต่วัยเด็ก ต่อมาภายหลังจึงนำ

เนื้อเรื่องจากนิทานดั้งเดิมมาผูกเป็นเรื่องใหม่ที่สนุกกว่าเก่า นับเป็นกลวิธีที่ชาญฉลาดอีกประการหนึ่ง

แต่ไม่อาจนำวิธีนี้ไปใช้ได้ตลอด นิทานคำกลอนของสุนทรภู่เรื่องถัดมาจึงมีเนื้อหาจากกลอนอ่านปรากฏ

อยู่น้อยลงตามลำดับ ตั้งแต่โคบุตร ลักษณะวงศ์ สิ่งทไกรภพ จนถึงพระอภัยมณี

สุนทรภู่สร้างเรื่องพระอภัยมณีเป็นกลอนนิทานที่ยิ่งใหญ่โดยอาศัยโครงเรื่องจากวรรณกรรมหลายฉบับ

ผสมผสานกับความรอบรู้ของท่าน อิทธิพลกลอนอ่านเรื่องปาจิตกุมารที่ประจักษ์ชัดในนิทานเรื่องพระอภัยมณี

จึงปรากฏเพียงบทชมดาวเท่านั้น

ที่มาของกลอนสุนทรภู์

เขียนโดย ภาษาสยาม

วันเสาร์ที่ 13 กันยายน 2008 เวลา 07:13 น. -

ที่มา หน้า ๒๐คอลัมน์ สุวรรณภูมิ สังคมวัฒนธรรม มติชน ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑

ที่มา <http://www.thai poet.net/index.php?lay=s ... 15 &Ntype= 2>